

Posudek bakalářské práce Vojtěcha Kesslera „České země a válka v roce 1813. Reflexe hospodářských obtíží a ohlas válečných událostí u venkovského a městského obyvatelstva“

Dobové reflexe významných událostí, jež se dotýkaly nejen evropské historie, ale i dějin českých zemích, patří ke stále frekventovanějším okruhům zájmu našich specialistů, ale i mladých adeptů soustavnějšího studia daného oboru. Vojtěch Kessler si vybral závěrečné období napoleonských válek, kdy se v prostředí českých zemí vytvářely předpoklady konečné porážky francouzského císaře, na níž měla habsburská monarchie zásluhou svého strategického postavení a válečného potenciálu rozhodující podíl. Severní Čechy se v roce 1813 staly prostorem opakovaných vpádů Velké armády Napoleona I., nebo alespoň pokusů o vpád. Pro postižené kraje a jejich obyvatele to ovšem znamenalo otřes, jenž zásadně poznamenal nejen jejich mentalitu a širší vidění světa, ale odrazil se i v jejich postavení sociálním a hmotném. Lze říci, že po teoretické stránce byl autor bakalářské práce na svůj úkol dobře připraven a dostatečně využil monografie a články Františka Kutnara, Eduarda Maura a Jana Randáka, citované v bibliografické příloze.

Bohužel však právě tato příloha jasně naznačuje, že V. Kessler svou práci náležitě nevybalancoval. Zdá se, že jej více upoutaly „velké dějiny“ napoleonské epochy, než jejich reflexe v daném čase a prostoru. Kromě prací spíše všeobecného či populárního zaměření, stejně jako „spiseb“ dávno překonaných, zcela postrádám řadu cenných příspěvků regionálního zaměření, jež je ovšem třeba hledat především v německy tištěných periodících (Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen, Mitteilungen des Vereines für Heimatkunde des Jeschken-Isergaues, Beiträge zur Heimatkunde des Elbertales aj.). V zájmu spravedlnosti musím ocenit, že se v posuzované bakalářské práci objevují odkazy na nepublikované archivní materiály, ovšem ty by možná zase zasloužily větší pozornosti – a ne pro pouhé dokreslení. Takto se V. Kessler po heuristické stránce nijak nevzdálil od souhrnné Švankmajerovy monografie z roku 2004, jejíž jádro se ovšem vytvářelo již koncem 50. let 20. století.

Navzdory faktu, že autor měl k dispozici dostatek titulů k problematice válečných dějin let 1792—1815, dopustil se řady věcných omylů. Napoleonské války na rozdíl od jeho tvrzení nezasáhly českou zemi přímo až roku 1813 (s. 4), ale již 1805 (Klatovsko, Budějovicko, Tábořsko, Německobrodsko), Rakousko nezaujalo roku 1813 neutrální postoj, aby konsolidovalo své hospodářství (na to nebylo dost času), ale aby uplatnilo britské finanční subsidie v rekonstrukci armády (s. 8). Kessler si zásadně plete zeměbranu (Landwehr) s domobranou (Landsturm), jež byla v Rakousku zavedena až v době 1. světové války (s. 9, 14, 15 a 20), a nekriticky přejímá údaj o 300 000 tabulkových místech v rakouské armádě a požadavku dalších 300 000 povolanců – ovšem 600 000 mužů neměl ani Napoleon I., když roku 1812 překročil Němen.

Roku 1809 Rakousko neválčilo osamoceno (s. 20), protože by toho bez tradičních subsidií z Velké Británie (autor však užívá vágního výrazu „Anglie“ – viz např. s. 8) nebylo schopno. Hrabě Pergen byl policejním ministrem, nikoli prezidentem (s. 22), součást rakouské armády tvořily nikoli pohraniční, nýbrž hraničářské oddíly (s. 30, pozn. 138), protože se nejednalo o „pohraničníky“, ale vojáky z oblasti Vojenské hranice. Nervová horečka (s. 46) je archaické označení pro tyfus a zájemce o válečné dějiny by rovněž měl vědět, že existuje zásadní rozdíl mezi pojmy „marod“ a „marodér“ (tamtéž), i když i marodér může být někdy „marodný“. Mulde teče na východ, a nikoli na západ od Lipska (s. 49), a tamtéž leží městečka Eilenburg (nikoli Eilenberg!) a Grimma. Těžko se pak divit, že autor bakalářské práce zaměňuje pravý bok francouzského operačního uskupení za levý (s. 28)

Co je ovšem podstatné: kdyby Vandamme pronikl v létě 1813, nepadly by mu do rukou všechny horské přechody (s. 39), protože jen v samém Krušnohoří jich zbývalo k dispozici

více než dost. Francouzský císař nespořádal v této operaci jen na Vandamma (s. 40), protože připravoval další úder směrem na Chomutov, jenž by představoval druhé rameno „kleští“ k obklíčení a zničení hlavních sil České armády, ustupující od Drážd'an. Nelze tedy Vandammovi vytýkat, že si kritickou situaci svého armádního sboru neuvědomoval (s. 41), ale že se příliš spoléhal na příchod slíbených posil. Za chronický omyl je třeba považovat tvrzení na s. 42, že byl zmíněný francouzský generál posléze zajat na okraji v Chlumce (byť k tomu svádí mj. i dobová ikonografie), nýbrž k tomu došlo v prostorách chlumeckého zámku, když Vandammův štáb pátil tajné dokumenty o plánu celé operace. Tady by ovšem od kumulace chybných tvrzení pomohla konzultace s některým z celé řady nadějných regionálních badatelů v Chomutově, Ústí nad Labem, Liberci aj.

Kapitolou posuzované bakalářské práce – samou o sobě – je užívání zeměpisných informací, kdy by se zvláště u zájemce o válečné dějiny neměl dopouštět celé řady nedopatření. Už samo vymezení Horní Lužice prostorem mezi Drážd'anami a řekou Bobravou, respektive Bóbrem (nikoli Bobrem, viz s. 28) je přinejmenším vágní. Bitva u Lützenu počátkem května 1813 (s. 6) je známa spíše jako bitva u Groß-Görschen, Trachenberg se uvádí zkomoleně jako Frachenberg (s. 8) nebo Trachenbach (s. 27) a chybí současný ekvivalent (Žmigrod); totéž platí o Velkém Hlohově (s. 7). Naopak chybějí současné české ekvivalenty názvů Ferendorf a Metzdorf (s. 34). Namísto Lanžhot (s. 26) má být správně Landeshut (Kamienna Góra) a namísto Opočna (s. 27) Náchod. Genitiv od jména Doksy zní Doksů (anal. Varů), nikoli Dokez (tamtéž – srv. i Dokezký rybník). Je to překvapivé zjištění, uvážíme-li, že Kesslerův školitel patří ke spolehlivým znalcům proměn zeměpisného názvosloví.

Pozoruhodná je rovněž autorova záliba ve vytváření novotvarů jako „nejkolosálnější válka“ (s. 11), „účelná propaganda“ (s. 18), „po zdravé úvaze“ (s. 31), „lidový centralismus“ namísto naivní monarchismus (s. 24 a 50, pozn. 238), „centrismus“ namísto bohemocentrismus (s. 50) nebo „slovano- a ruso-filie „ (!, s. 23). Nelze přehlédnout zálibu v expresivních, „newspeakových“ a archaických spojeních typu „státní kasa“, „masy konzumentů“, „bída a mizérie“, „potlačovatelská funkce armády“, „armádní erár“, „masy venkovanů“, „národnostní slepenec“, „odmrštěny na smetiště dějin“, „milované město“, „generál jízdy“ nebo „Napoleonova zářivá hvězda“, jež v tomto typu práce nemají co dělat. Leckdy spláče i český jazyk, nebo přinejmenším jeho znalec, jak dokládá kumulace řečnických otázek ve 2. odstavci na s. 18, stejně jako formulace 2. věty 2. odstavce na s. 16, 3. věty na s. 26, předposlední věty na s. 32 nebo 2. věty závěru.

Opomenout nelze ovšem ani další gramatické lapsy („lapsusy“): „vlivem rozsáhlým příprav“ (s. 12), „vztah jednotlivých vrstev na události“ (s. 18), „ztvrzené Napoleonovým sňatkem“ nebo „strašidlo revoluce bylo v hlavách“, resp. „ke kormidlu se dostavující Metternich“ (s. 20), „lidové vrstvy jako hlavní zdroj národa“, resp. „se ale spíše nejednalo ani tak o vyjádření“ (s. 21), „směr jih na Ústí“ (s. 38), „s vrstvy středními“ (s. 51). Pověstnou třešničku na dortu pak už jen nahrazují překlepy (např. na s. 8 „napoleonovým Maršálem“ nebo „Schwarzemberg“). Absolutní přesností se nevyznačují ani citace z literatury a pramenů a poznámkový aparát vykazuje příliš mnoho vysvětlivek na úkor klasických odkazů na prameny.

Je mi známo, že na bakalářské práce se nekladou velké nároky, zvláště pokud jejich závěry přinejmenším – jako v případě V. Kesslera – odpovídají dosavadnímu stavu bádání a není jeho vinou, že ten je zatím tristní. Dokonalá kompilace vyžaduje ovšem bezpečnou znalost nejen běžně dostupné literatury; navíc student historie by si z bakalářského studia měl odnést alespoň základní schopnost užívání zeměpisných informací, stejně jako schopnost bezpečně formulovat v mateřském jazyce. Tím vším si nejsem příliš jist, nicméně se domnívám, že uchazeč má – samozřejmě při vynaložení větší péle a přísnějším odborném vedení – schopnost

svůj talent mnohem lépe využít. Z toho důvodu se nakonec přikláním k doporučení, aby byla jeho práce přijata za základ bakalářské zkoušky a obhajoby.

V Praze 25. srpna 2008

PhDr. Pavel Bělina CSc.

Handwritten signature of Pavel Bělina in cursive script.